

PSY 227 „Praktikum raného vývoje“

Název předmětu: **Praktikum raného vývoje**

Garant předmětu: doc. PhDr. Šárka Portešová, PhD.

Vyučující předmětu: **Mgr. Eva Pavlíková (epavliko@gmail.com)**

Typ studia: **Bc. (jednooborové i dvouoborové)**

Typ předmětu: **ECTS B - povinně volitelný**

Semestr konání: **podzimní semestr**

Rozložení hodin: přednášky/semináře **1/1**

Způsob ukončení: **klasifikovaný zápočet**

Počet kreditů: **4**

Pondělí 12:00 až 13:40, učebna U23

(Předmět je vhodný po absolvování PSY 105 Obecná psychologie a PSY 103 Vývojová psychologie I., případně PSY 104 Vývojová psychologie II.)

Anotace:

Prakticky zaměřený předmět z aplikované psychologie raného vývoje. Rozšiřuje vědomosti PSY 104 (Vývojová psychologie II) o bezprostředně uplatnitelné poznatky v péči a výchově dětí ve věkovém rozmezí 0 až 5 let. Je (mimo jiné) zamýšlen jako odborná forma podpory Dětského koutku při FSS: zvyšování kvalifikace a kompetence dobrovolníků, kteří se starají o klienty dětského koutku, pomoc při zajišťování programu pro děti v rámci různých akcí DětKa, pomoc při hledání odborné intervence v případě potřeby ze strany rodičů.

V širším smyslu by frekventanti měli získat prakticky využitelné odborné znalosti a dovednosti psychologické pomoci, která je orientovaná na rodiny v době vývoje jejich malých dětí.

Aplikační možnosti¹:

Získané poznatky mohou studenti uplatnit:

(1) **bakalářští absolventi:** v práci pro instituce s klientelou dětí kojeneckého, batolecího a předškolního věku a jejich rodičů, např.

- mateřská a rodinná centra, zájmové kluby rodičů,
- střediska volného času
- azylové domy pro matky s dětmi,
- cestovní kanceláře (koncepte pobytů pro rodiny s malými dětmi)
- občanská sdružení a neziskové organizace s příslušným zaměřením,
- stacionáře, lůžková oddělení nemocnic („vývojové a herní specialisté“ – pravděpodobně po doplnění další požadované kvalifikace)

(2) **magisterští absolventi:**

- viz bakalářští absolventi
- specializovaní psychologičtí poradci pro toto věkové období – tzv. dětské psychologové,

¹ S vědomím genderové nekorektnosti uvádím označení profesí pouze v mužském tvaru. Za hlavní považuji informace a stručnost.

poradci rané péče, dětské klinické psychologové (po doplnění další potřebné kvalifikace a splnění praxe ve zdravotnictví)

Výstupem je **klasifikovaný zápočet**, podmínkou pro jeho získání je:

1. aktivní spolupráce s Dětským koutkem na FSS (dobrovolnické hlídání dětí, praktická a organizační pomoc při akcích Dětského koutku)
2. aktivní práce v seminářích: zajištění příslušného názorného a autentického materiálu: dětská kresba, informace z rozhovoru o výchově dítěte raného věku, kazuistika dítěte aspod.
3. odevzdání přijatelně kvalitní seminární práce zaměřené na předem zvolené a konzultované téma
4. 80% účast na lekcích
5. prokázání vědomostí v testu nebo kolokviu

Příklady témat seminárních prací:

Témata níže uvedená jsou pro inspiraci. Studující mohou samozřejmě přijít s vlastním návrhem – doporučuji však předem konzultovat. Nosné téma může být i startem bakalářské diplomové práce.²

Rodičovství a výchova dětí raného věku v různých kulturách.

Psychologické aspekty dětské vyměšovací hygieny (bezplenková komunikační metoda; udržování vyměšovací čistoty u batolat – učení nebo zrání?...)

Kritická analýza vybraného programu rodičovského vzdělávání o výchově dětí (Respektovat a být respektován, Kurs efektivního rodičovství, Škola lásky v rodině... ideálně na základě vlastní zkušenosti s absolvováním příslušného programu)

Rané intervenční programy (Early Intervention).

Dětské teorie světa okolo nás. (např. Odkud se bere děšť, Jak přicházejí na svět mimina...) – seminární práce založená na vlastním malém výzkumu (N=1 stačí) - možno zpracovat ve dvojici

Výzkumy kojeneckého a batolecího vývoje (např. vývoj lokomoce - Esther Stillman Thelen, Karen Adolph – New York University, Rachel Keen – Univ. of Massachusetts(Virginia), Andrea Aguiar- Univ of Waterloo, Canada, Karen Wynn – Yale University, Amanda Woodward – Univ of Chicag, Andrew Meltzoff – Univ of Washington...) - možno zpracovat ve dvojici

Souvislosti attachmentu a jeho poruch (komplexní vývojové trauma, reaktivní porucha přichylnosti³...)

Psychické perinatální trauma novorozence – mýtus nebo etologická nevyhnutelnost?

Téma seminární práce si studentky/studenti přihlásí v příslušné agendě ISu od 23. 9. do 6. 10. 2013 (balík PSY227 Témata seminárních prací 2013).

Témata a jejich specifikaci doporučuji konzultovat. Zpracování zvoleného tématu by mělo splňovat základní standardy pro odbornou práci a vycházet přednostně z odborných zdrojů (monografie, výzkumné studie z odborných časopisů).

Termín odevzdání seminárních prací: do neděle **24. 11. 2013**

Rozsah práce: min 4 normostrany, max 5 normostran čistého textu, tj. **7200 – 9000 znaků** (nepočítá se titulní strana, seznam použitých zdrojů a případný obsah)

²Se svým případným diplomovým záměrem se, prosím, obraťte na zaměstnance katedry psychologie nebo na její interní doktorandy/doktorandky. Jako externí vyučující vedu diplomové práce pouze výjimečně.

³ RAD – reactive attachment disorder

Forma odevzdání seminární práce: **POUZE v elektronické podobě** do stejnojmenné složky ODEVZDÁVÁRNÝ předmětu PSY 227.

Formální náležitosti zápočtové práce - obvyklé:

- normostrana = 60 znaků na řádku, 30 řádků, 1800 znaků včetně mezer na jedné stránce
- doporučený font: Times New Roman, velikost 12
- formát elektronického textu *.doc(x), *.rtf, *.txt, odpovídající formáty v OpenOffice (LibreOffice). **NE** *.pdf
- citační pravidla dle Americké psychologické asociace - příklad třeba zde:
<http://psych.fss.muni.cz/phprs/download.php?sekce=1>
http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/js10/metodika/web/ebook_citace.html
(záložka **Nejčastěji užívané styly** → **APA style**)

Klasifikační schéma:

Se odvíjí od celkového přístupu v následujících kategoriích, celkový bodový zisk a jemu odpovídající známka – viz tabulka vedle.

	Max body	Min body
aktivní účast na lekcích a docházka	5	3
Aktivita v DĚTKO	5	0
Seminární práce	10	5
Prověření znalostí	10	5

klasifikace	Počet bodů
A	26 – 30
B	21 – 25
C	16 – 20
D	14 – 19
E	10 – 13
F	9 a méně

Přestože klasifikace kursu je dána součtem více výstupů, je nutné splnit všechny podmínky pro získání klasifikovaného zápočtu (viz výše).

Literatura k testu/kolokviu:

Cíbochová, R. (2004). Psychomotorický vývoj dítěte v prvním roce života. *Pediatric pro praxi*, 2004 (6), 291-297.

Dittrichová, J., Papoušek, M., Paul, K. a kol.(2004). *Chování dítěte raného věku a rodičovská péče*. Praha: Grada, ISBN 80-247-0399-8

Papoušek P.(1995). Počátek duševního vývoje: Kojenec a jeho svět. *Propsy*, 1995 (5), 3-10. **(elektronická kopie článku je ve studijních materiálech)**

Pouthas, V.; Jouen, F. (2000). *Psychologie novorozence*. Praha: Grada, 285 s., ISBN 80-7169-960-8.

Svoboda, M; Krejčířová, D; Vágnerová, M. (2009). *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. vyd. 2. Praha: Portál, 791 s. ISBN 9788073675660. **(text příslušné kapitoly je ve studijních materiálech)**

Úkoly:

- Zajistit Kresbu dítěte ve věku 2-5 let, ideálně osobně být u jejího vzniku. Pokud nemáte možnost dítě vidět, získejte aspoň kresbu s informacemi, zda je dítě kluk/holka a kolik mu bylo v době vzniku obrázku let - s přesností na měsíce (4roky, 3 měsíce) (bude potřeba 4. 11. 2013)
- Zjistit u rodičů, příbuzných, přátel s malými dětmi, co považovali (aktuálně považují) za nejtěžší ve výchově svých dětí raného věku (0 – 5 let)

(bude potřeba 2. 12. 2013)
<http://www.rodina.cz/nazor16482001.htm>

Shrnutí důležitých termínů:

Datum	událost
do 6. 10. 2013 vč.	zadat téma seminární práce (balík PSY 227 Témata seminárek 2012) nebo navrhnout a zkonzultovat téma vlastní
14. 10. 2013	studijní volno, výuka se nekoná
do 24. 11. 2013 vč.	odevzdat seminární práci (elektronicky do odevzdávacího)
25. 11. 2013	kontrola znalostí (test nebo kolokvium), rozprava o seminárních pracích

Termíny, úkoly a jejich připomínky obsahuje i následující volně přístupný Google Kalendář:
<https://www.google.com/calendar/embed?src=3eg9cc5mfca28k4g44gek5ujb8%40group.caldar.google.com&ctz=Europe/Prague>

Časový rozvrh a obsah kursu:

Jednotlivé lekce půjdou po sobě přibližně v tomto pořadí, ale může nastat změna. Náplň kursu se bude odvíjet dle aktuální situace – pokud se naskytne možnost demonstrovat nějakou problematiku na konkrétním příkladu či živém modelu, dám jí přednost. Něco zažít bývá zpravidla lepší než x-krát číst či slyšet ☺.

Lekce	datum	téma
1.	16. 09. 2013	ÚVOD, PRENATÁLNÍ A PERINATÁLNÍ OBDOBÍ
2.	23. 09. 2013	KOJENECKÉ OBDOBÍ
3.	30. 10. 2013	BATOLECÍ OBDOBÍ (zadat úkol: Opatřit si kresbu dítěte 2-5 let)
4.	07. 10. 2013	MASÁŽ KOJENCŮ A BATOLAT
5.	14. 10. 2013	studijní volno, KPD Praha – téma Komunikace matky s dítětem ⁴
6.	21. 10. 2013	PSYCHOLOGICKÉ VÝVOJOVÉ ŠKÁLY (BSID II)
7.	28. 10. 2013	VÝVOJOVÉ ODCHYLKY V RANÉM VĚKU
8.	04. 11. 2013	JEMNÁ MOTORIKA, ŘEČ (práce s kresbou dítěte), zadat úkol: Těžkosti ve výchově dítěte raného věku
9.	11. 11. 2013	HRA A PŘÍBĚH V ŽIVOTĚ DÍTĚTE
10.	18. 11. 2013	RANÁ PÉČE, RANĚ INTERVENČNÍ PROGRAMY
11.	25. 11. 2013	TEST/KOLOKVIVUM (úkol: Těžkosti ve výchově dítěte raného věku)
12.	02. 12. 2013	MAGICKÉ ROKY A VÝCHOVA (práce s informacemi o výchově)
13.	09. 12. 2013	Reflexe kursu, ohlédnutí za Klinickopsychologickým dnem

Specifikace jednotlivých témat:

Z níže uvedených bodů nebude odpřednášeno vše, je uvedena širší kontext problematiky včetně literatury pro případnou pozdější profesní potřebu.

⁴ KPD = Klinickopsychologický den, Lékařský dům Praha (nám. I. P. Pavlova), 9-13 hodin, účast je bezplatná. Téma Komunikace mezi matkou a dítětem zaštiťuje Pracovní skupina pro raný vývoj při ČMPS. Jste srdečně zváni ☺.

PRENATÁLNÍ A PERINATÁLNÍ OBDOBÍ

- prenatální vývoj, prenatální psychologie
- prenatální učení (BabyPlus® aj.) – kritický pohled
- psychologická příprava na rodičovství (změny přechodu bezdětného partnerství v rodičovství, „aktivní otcovství“...)
- porod (aktuální alternativy, přítomnost a „funkce“ doprovodu rodičky – partner, dula...), porodní trauma (Je porod pro dítě trauma? Je porod pro matku trauma?)
- perinatální období (adaptace novorozence, Apgar-skóre, vytváření citové vazby mezi matkou a dítětem, adaptace rodičů, podpora kojení – Laktační liga, laktační poradkyně)

Informační zdroje

- Coudrisovi M. a R. (1997). *Hovory s nenarozeným dítětem (duchovní průvodce uvědoměným těhotenstvím)*. Praha: Práh, 211 s., ISBN 80-85809-68-0. (výpověď ženy o duchovním spojení s nenarozeným dítětem – autentické či fikce?)
- Goer, H. (1999). *Průvodce přemýšlivé ženy na cestě k lepšímu porodu*. Praha: One Woman Press, 549 s., ISBN 80-86356-12-2.
- Klaus, M. H., Kennell, J. H., Klaus, P. H. (2004). *Porod s doulou*. Praha: One Woman Press, 277 s., ISBN 80-86356-34-5.
- LeBoyer, F. (1991). *Porod bez násilia*. Martin: Osveta, ISBN 80-217-0276-1
- Matějček, Z., Langmeier, J. (1986). *Počátky našeho duševního života*. Praha: Pyramida.
- Nilsson, L, Hamberger, L.(1996). *Tajemství života*. Praha: Svojtka&Vašut, ISBN 80-7180-025-2 (fotografie prenatálního vývoje)
- Odent, M. (1995). *Znovuzrozený porod*. Praha: Argo, ISBN 80-85794-05-2.
- Odent, M. (2013). *Přirozené funkce orgasmů při milování, porodu a kojení*. Praha: Maitrea.
- Papoušek P. (1995). Počátek duševního vývoje: Kojenec a jeho svět. *Propsy*, 1995/5, str. 3-10 (kopie ve studijních materiálech).
- Pouthas, V.; Jouen, F. (2000). *Psychologie novorozence*. Praha: Grada, 285 s., ISBN 80-7169-960-8.
- Rachana, S. (2013). *Lotosový porod bez přestřížení pupečnicku*. Brno: Tvořivá škola.
- Simkinová, P. (2000). *Partner u porodu*. Praha: Argo, 245 s., ISBN 80-7203-308-5.
- Stadelman, I. (2000). *Zdravé těhotenství, přirozený porod*. Praha: One Woman Press, 584 s., ISBN 80-86356-04-3.
- Vágnerová, M. (1996). *Vývojová psychologie I.*, Praha: Karolinum, ISBN 80-7184-317-2.
- Verny, T., Kelly, J. (1993). *Tajomný život dieťaťa pred narodením*. Bratislava: SPN, ISBN 80-08-02055-5.

<http://www.babyplus.cz> (<http://www.babyplus.com>)

<http://www.isppm.de>

<http://www.birthpsychology.com>

<http://www.prenatalnipsychologie.cz/> (v červnu 2013 vzniklo občanské sdružení Asociace prenatální psychologie)

KOJENECKÉ OBDOBÍ

- motorický vývoj (se zaměřením na praktické otázky – správná péče o správný motorický vývoj, význam lokomoce lezením, vývoj úchopu, rozšíření o neurologické poznatky – diagnostika, možnosti rehabilitace)
- kognitivní vývoj (přiměřená stimulace, vhodné hračky a pomůcky)
- metoda Alpha nursing
- problémy ve vývoji kojence (nadměrný pláč, poruchy biorytmicky, opožďování/poruchy PM vývoje)
- specifická témata: předčasný porod a nedonošené dítě, chronicky nemocné nebo handicapované dítě

Informační zdroje:

- Dittrichová, J., Papoušek, M., Paul, K. a kol.(2004). *Chování dítěte raného věku a rodičovská péče*. Praha: Grada, ISBN 80-247-0399-8.
- Dolínková, I. (2006). *Cvičíme s kojenci a batolaty*. Praha: Portál, ISBN 80- 7367-072-0.
- Erikson, E. H. (2002). *Dětství a společnost*. Praha: Argo, ISBN: 80-7203-380-8.
- Fořt, P. (2008). *Aby dětem lépe chutnalo. Současná výživa pro kojence, batolata a děti předškolního věku*. Praha: Ikar, 239 s., ISBN 978-80-249-1047-5

- Hofhanzlová, J. (2002). *Polévky a kašičky pro nejmenší*. Čestlice: Nakladatelství Pavla Momčilová, 92 s., ISBN 80-85936-30-5.
- Hofhanzlová, J. (2002). *Zdraví pro ženu a dítě přírodními prostředky*. Praha: Alternativa, 223 s., ISBN 80-85993-67-8.
- Karp, H. (2005). *Nejšťastnější miminko v okolí*. Praha: Ikar, 312 s., ISBN 80-249-0564-7.
- Kleplová, V. (2006). *Našemu sluníčku, buď fit od narození po školu*. Olomouc: ANAG, 207 s., 1. Vyd., ISBN 80-7263-357-0.
- Koch, J. (1995). *Výchova kojence v rodině*. Praha: Brána, ISBN 80-85946-01-7.
- Leachová, P. (1995). *Dítě a já*. Praha: Cesty, ISBN 80-7181-033-9.
- Orenstein, J. (2000). *365 užitečných nápadů pro první rok s dítětem*. Praha: Portál, ISBN 80-7178-688-8.
- Ostertáková, D. (2002). *Receptář zdravé výživy pro kojence a děti*. Praha: Nakladatelství Motýl, 2. vyd., 190 s., ISBN 80-88775-96-5.
- Piaget, J.; Inhelderová, B. (1997). *Psychologie dítěte*. Praha: Portál, ISBN 80-7178-146-0.
- Sobotková, D., Dittrichová, J. (2003). *Narodilo se s problémy a co bude dál*. Praha: Grada, 1. vyd., ISBN 80-247-0398-X.
- Strnadlová, V.; Zerzán, J. (2007). *Radost ze zdravých dětí. Preventivní i léčebná strava pro celou rodinu*. Olomouc: Anag, 346s., ISBN 978-80-7263-419-4.
- Temelie, B. (2005). *Výživa podle pěti elementů pro matku a dítě*. Bratislava: Eugenika, 245 s., ISBN 80-89227-05-8.
- Woolfson, R. C. (2005). *Bystré dítě KOJENEC*. Praha: Ottovo nakladatelství, ISBN 80-7181-134-3.

www.kojeni.cz (Laktační liga – seznam poradkyň pro kojení)

www.nedoklubko.cz (občanské sdružení – informace a psychosociální pomoc pro rodiče předčasně narozených dětí)

<http://babyklokanci.blogspot.com/> (sdružení podporující rodiny, jejichž dítě se narodilo příliš brzy nebo je nemocné)

www.aperio.cz (Občanské sdružení – společnost pro zdravé rodičovství)

BATOLECÍ OBDOBÍ

- vývoj lokomoce, osobnosti, identity, řeči...
- vývojový účel batolecího negativismu
- stimulace hrubé i jemné motoriky, vhodné hry a hračky
- nejčastější poruchy vývoje (vývojová dysfázie, retardace jedné či více složek vývoje)
- časný projev hyperaktivity či LMD a možné diagnostické a intervenční přístupy k ní
- mírné odchylky motorického vývoje (podle dr. Kleplové)

Informační zdroje:

Dobson, J. (1995). *Dětský vzdor*. Praha: Návrat domů, ISBN 80-85495-37-6.

Dolínková, I. (2006). *Cvičíme s kojenci a batolaty*. Praha: Portál, ISBN 80-7367-072-0.

Hanšpachová, J. (1997). *Hry pro maminky s dětmi*. Praha: Portál, ISBN 80-7178-896-1.

Karp, H. (2005). *Nejšťastnější batole v okolí*. Praha: Ikar, 344 s., ISBN 80-249-0652-X.

Pavlišová, P. (2007). Kognitivní vývoj batolete a možnosti jeho ovlivnění, *VOX PEDIATRICA*, 7(5). Odborný časopis - vydavatel Sdružení praktických lékařů pro děti a dorost, MEDIX, ISSN 1213 – 2241.

Woolfson, R. C. (2005). *Bystré dítě BATOLE*. Praha: Ottovo nakladatelství, ISBN 80-7181-134-3.

MASÁŽ KOJENCŮ A BATOLAT

Masáž je druh dotekové stimulace. Taktilní kontakt „kůže na kůži“ je pro děti velmi přirozený a má relaxační i terapeutický efekt. Zážitek na sobě je nejlepší, ale mnozí by jej mohli vnímat jako příliš intimní, takže si pustíme DVD a prakticky vyzkoušíme pouze masáž hlavy (obličej).

Jednou z mála kontraindikací masáže je, že ji dítě netoleruje a není mu nepříjemná. Jinak je zpravidla vhodná jak pro děti zdravé, tak pro nemocné či handicapované.

- úleva pro děti po komplikovaném porodu (poporodní trauma)
- prohloubení vazby mezi rodičem a dítětem
- uklidnění a uvolnění při napětí
- zlepšení zdravotního stavu (neklid, nespavost, ekzémy, imunita)
- zlepšení usínání a zkvalitnění spánku
- podpora zažívání (včetně příznivého ovlivnění bolestivých stavů s větry)
- podpora správného pohybového vývoje (zpevnění svalů, zlepšení koordinace pohybů)

- stimulace spojení mezi mozkiem a periferními částmi těla, aktivace obou mozkových hemisfér

Informační zdroje:

- Auckettová, A. D. (1992). *Masáže kojenců*. Praha: Jan Kazelsberger, 78s., ISBN 80-85387-07-7
- Cline, K. (1990). *Čínská masáž pro kojence a děti*. 1. Vyd. Praha: Pragma, 150s., ISBN 978-80-7349-056-0.
- Finando, D. (2009). *Léčba dětí masáží*. Olomouc: Fontána, 232s., ISBN 978-80-7336-526-4.
- Guzmán, G. (2009). *Masáže nastávajících maminek a miminek*. Brno: Computer Press
- Hašplová, J. (1999). *Masáže dětí a kojenců*. Praha: Portál, 101 s., ISBN 80-7178-495-8.
- Hašplová, J. (2009). *Masáže dětí a kojenců*. Praha: Portál, 7.vyd. 120s., ISBN 978-80-7367-652-0.
- Heath, A. & Bainbridge, N. (2004). *Baby Massage: The Calming Power of Touch*. 2nd Ed. London: A Dorling Kindersley book, 97s. ISBN 1 4053 0434 0.
- Kavanach, W. (2008). *Něžné doteky – masáž a reflexologie kojenců a dětí*. 111s., ISBN 978-80-7263-453-8.
- Rehm - Schweppeová, R.; Graboschová, S. (2010). *Masáž děťátka – shiatsu pro děti*. Praha: Ikar, 94s., ISBN 978-80-249-1369-8.
- Walker, P. (1996). *Dětská masáž*. Praha: Svojtka&Vašut, 94s., ISBN 80-7180-112-7.

VÝVOJOVÉ ŠKÁLY – možnosti psychologického posouzení aktuálního stavu vývoje dítěte

- Historie: Gesellova vývojová škála
- Baily Scales of Infant Development (BSID II) – ukázka

Informační zdroje:

- Sobotková, D., Dittrichová, J. (2006). *Hra ve vývoji dětí v prvním roce života*. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-1137-9.
- Svoboda, M; Krejčířová, D; Vágnerová, M. (2009). *Psychodiagnostika dětí a dospívajících*. vyd. 2. Praha: Portál, 791 s. ISBN 9788073675660. (text příslušné kapitoly je ve studijních materiálech).

VÝVOJOVÉ ODCHYLKY V RANÉM VĚKU

- Poruchy chování a emocionality: abnormální dráždivost a pláč, hypo/hyperaktivita, problémy se spánkem
- Prosté vývojové opoždění
- Pervazivní vývojové poruchy – vývojové dysfázie, PAS (poruchy autistického spektra)
- Alternativní a augmentativní komunikace, „znakování s miminy“
- Dílčí urychlení vývoje, nadané děti (viz PSY 514 – Psychologie nadaných dětí, doc. Portešová)

Informační zdroje:

- Gravillon, I. (2003). *Spánek malých dětí*. Praha: Portál. 112s., ISBN 978-80-7367-494-6.
- Howard, P. J. (1998). *Příručka pro uživatele mozku*. Praha: Portál, str. 108 – 121, ISBN:80-7367-052-6
- Kast-Zahn, A., Morgenroth, H. (2008). *Každé dítě může dobře spát*. Brno: Computer Press, 160s., ISBN: 978-80-251-2063-7.
- Sobotková, D., Dittrichová, J. (2006). *Hra ve vývoji dětí v prvním roce života*. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-1137-9.
- Vasilovčík-Šustová, T. (2008). *Jak se domluvit s kojencem a batoletem*. Praha: Grada, 137s., ISBN 978-80-247-2336-5

Důležitá kapitola. V této oblasti mnoha psychologům v praxi chybí potřebné informace. Je většinou nereálné, stanovit diagnózu na základě jednorázového vyšetření dítěte raného věku. Mnohá symptomatologie podle posledních poznatků může mít i mikrobiologický či imunologický podtext, což bohužel nevědí ani mnozí dětské lékaři. Vzhledem k malému počtu psychologických specialistů na raný věk a jeho odchylky se na vyšetření čeká mnoho měsíců a dítěti tak utíká cenný čas pro začátek vhodné intervence. Shrnující a komplexní literatury není mnoho.

HRA V ŽIVOTĚ DÍTĚTE

- nezbytné množství teorie – vývoj hry, funkce hry
- zamyšlení nad původem funkce hraček dříve a nyní
- hra dospělého s dítětem

- profese herního specialisty (viz studium sociální pedagogiky v Olomouci)

Informační zdroje:

- Benešová, M. (2005). *Projekt Dětský herní specialista ve Speciální škole při Dětské nemocnici FN Brno*. In Sport ve vědě - věda ve sportu. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita Brno, 2005. ISBN 80-210-3633-8, pp. 15-95. 17. 2. 2005, Brno.
- Millarová, S. (1978). *Psychologie hry*. Praha, Odeon
- Rostohar, M. (1939). *Psychologická podstata dětské hry*. *Psychologie - časopis.*, 5(1), 24-29.
- Slade, A.; Wolf, D. P. (1999). *Children at play: clinical and developmental approaches to meaning and representation*. 1st pub., New York: Oxford University Press, 313s. ISBN 0195044142.
- Sobotková, D., Dittrichová, J. (2006). *Hra ve vývoji dětí v prvním roce života*. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-1137-9.
- Valenta, M (2001). *Herní specialista*. Olomouc: UP, ISBN 80-244-0345-5.
- <http://www.klicek.org/playwork/index.html>

POHÁDKY, PŘÍBĚHY A MEDIA V ŽIVOTĚ DÍTĚTE

- Funkce výchovná – víte, co všechno je v pohádkách?
- Funkce relaxační a psychologická
- Čtení na dobrou noc
- Vlastní příběhy – fantazie dětí i rodičů

Informační zdroje:

- Badegruber, B., Pirkel, F. (2000). *Příběhy pomáhají s problémy*. Praha, Portál, 2.vyd., ISBN: 80-71784-16-8.
- Bettelheim, B. (2000). *Za tajemstvím pohádek*. Praha: Nakladatelství lidové noviny, ISBN 80-7106-290-1.
- Cenková, T. (2012). *Psychologem svým dětem*. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-3587-0
- Franz, M., von (1998). *Psychologický výklad pohádek*. Praha: Portál, ISBN 80-7178-260-2.
- Müllerová, E.(1998). *Příběhy z měsíční houpačky*. Praha: Portál, ISBN 80-7178-601-2.
- Ortnerová, G. (1995). *Pohádky radí nejmenším*. Praha: Knižní klub, ISBN80-7176-243-1.
- Ortnerová, G. (1999). *Pohádky radí školákům*. Praha: Knižní klub, ISBN80-7176-900-2.
- Peseschkian, N. (1996). *Kupec a papoušek*. Praha: Cesta, ISBN 80-85319-60-8.
- <http://www.celeceskoctedetem.cz/>
- <http://www.bibliohelp.cz/knihy/pohadkoterapie>

JEMNÁ MOTORIKA A ŘEČ

- Grafomotorika: vývoj kresby, charakteristika dětské kresby – názorně na konkrétních dětských kresbách (něco dodám, další materiál si zajistí frekventanti sami), Test obkreslování
- Modelování a další manuální činnosti
- Souvislosti jemné motoriky a s rozvíjením řeči, kognitivních funkcí a tvořivosti

Informační zdroje:

- Caseová, C., Dalleyová, T.(1995). *Arteterapie s dětmi*. Praha: Portál. (dobře pojednán vývoj dětské kresby)
- Čermák, R. (1946). *Dětské kresby*. Brno: Nakl. Karel Dittrich, 11 s.
- Davidová, R.(2001). *Kresba jako nástroj poznání dítěte*. Praha: Portál, 208s., ISBN:978-80-7367-415-1.
- Einonová, D. (2002). *Naše dítě - rozvoj tvořivosti*. Praha: Fragment. ISBN 80-7200-614-2.
- Einonová, D. (2001). *Naše dítě - rozvoj osobnosti*. Praha: Fragment, ISBN 80-7200-518-9.
- Gibson, R.; Barlowvá, A.; Tyletová, J. (2004). *Učíme se malovat prstovými barvami*. Fragment: Praha, ISBN 80-7200-883-8.
- Kucharská, Anna (autor kapitoly) (2002): *Kresebné diagnostické metody*. [Diagnostic drawing methods]. In: Diagnostika. Pedagogicko - psychologické poradenství II., 1. vyd., Praha, Univerzita Karlova - Pedagogická fakulta, 2002, s. 56-93, ISBN: 80-7290-101-X, monografie
- Mlčák, Z.(1996). *Diagnostické využití dětské kresby v práci učitele*. Ostrava: Scholaforum, 25 s.
- Moje první knížka – hračky z plastelíny* (1997). Praha: Svojtka a Vašut, ISBN 80-7180-303-0.
- Ondrůjová, L. (1930). *Dětská kresba*. Brno.
- Pelló, B. (1999). *Malý výtvarník – to jsem udělal sám. (pro děti od 4 let)*. Praha: Svojtka&Co., ISBN80-7237-131-2.
- Peterson, L. W.; Hardin, M. E. (2002). *Dítě v tísni. Příručka pro screening dětských kreseb*. Praha: Triton, 141 s. ISBN 80-7524-237-0.
- Read, H. (1967). *Výchova uměním*. Praha: Odeon.
- Švancara, J. a kol.(1971). *Diagnostika psychického vývoje*. Praha: Avicenum , str. 178 – 194.

Švancarová, L.(1976). Longitudinální zkoumání vývoje zobrazovacích schopností. *Československá psychologie*, 20(4), 319-329.

Uždil, J. (1980). *Čáry, klikyháky, paňáci a auta*. Praha: SPN, 3. vyd.

Uždil, J., Šašinková, E. (1980). *Výtvarná výchova v předškolním věku*. Praha: SPN.

ŘANÁ PÉČE A MOŽNOSTI ODBORNÉ ŘANÉ INTERVENCE

- srovnání ČR a zahraničí
- raná péče
- psycholog a raná intervence
- programy rané intervence (Portage...)
- HostHome Start ČR...

Informační zdroje:

Pavlíková, E., Honzářková, B. (2010). Sociální služby pro rodiny s malými dětmi se specifickými potřebami. *Sociální práce/Sociální práce*, 10 (3), 132-142, ISSN 1213-6204.

<http://www.ranapece.cz/>

<http://www.rana-pece.cz/>

<http://www.dorea.cz/>

<http://www.hostcz.org/o-nas>

MAGICKÉ ROKY A NEJČASTĚJŠÍ VÝCHOVNÉ PROBLÉMY

Převážně diskusní lekce

- zamyšlení a diskuse nad výchovou a jejími cíli, výsledky
- výchovné „zásady“ z pohledu některých psychologických škol
- empirické výchovné „zásady“
- snadno versus obtížně vychovatelné děti
- ideální rodič (vychovatel)

Informační zdroje:

Aldort, N. (2010). *Vychováváme děti a rosteme s nimi*. Praha: Práh, ISBN 978-80-7252-287-3.

Cloud, H., Towsend, J. (2007). *Děti a hranice*. Praha: Návrat domů, ISBN 80-7255-075-6.

Covey, S. (2009). *7 návyků šťastných dětí*. Praha: FranklinCovey Czech, ISBN 978-80-254-5752-8.

Dinkmeyer, D; Boučková, B; McKay, G. D. (2008) *Efektivní rodičovství krok za krokem*. Praha: Portál, 2008. 141 s., 2.vyd. ISBN 9788073674458.

Dobson, J. (1995). *Dětský vzdor*. Praha: Návrat domů, ISBN 80-85495-37-6.

Dreikurs, R., Grey, L. (1997). *Logické důsledky*. Nové Zámky: Psychoprof, spol. s r. o., ISBN 80-967148-7-2.

Drtilová, J.; Koukolník, F.(1994): *Odlišné dítě*. Praha: Vyšehrad, 1. Vydání.

Fraibergová, S. H. (2002). *Magické roky – jak pochopit a řešit problémy raného dětství*. Praha: Triton, 260s., ISBN80-7254-270-2.

Hodgkinson, T.(2009). *Líný rodič -lenošním a nečinností k lepšímu rodičovství*. Brno: Jota, 248s., ISBN 978-80-7217-665-6. (počtení s vtipem a nadhledem ☺)

Karp, H. (2005). *Nejšťastnější batole v okolí*. Praha: Ikar, 344 s., ISBN 80-249-0652-X.

Karp, H. (2005). *Nejšťastnější miminko v okolí*. Praha: Ikar, 312 s., ISBN 80-249-0564-7

Kopřiva, P., Nováčková, J., Nevolová, D., Kopřivová, T. (2006). *Respektovat a být respektován*. Praha: Spirála, ISBN 978-80-904030-0-0.

Langmeier, J.; Balcar, K.; Špitz, J. (2000). *Dětská psychoterapie*. Praha: Portál, 2., rozš. a přeprac. vyd.

Leman, K. (2010). *Do pátku bude vaše dítě jiné*. Praha: Návrat domů, 1. vyd. ISBN 978-80-7255-219-1.

Leman, K. (2012). *Jak vychovat děti a nepřijít o rozum*. Praha: Návrat domů, 1. vyd. ISBN 978-80-7255-241-2.

Matějček, Z.(1994). *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál, 1. vyd.

Millerová, A. (2001). *Dětství je drama*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.

Rheinwaldová, E.(1993). *Rodičovství není pro každého*. Praha: Motto, 1. vyd.

Rogge, Jan - Uwe (1999). *Dětské strachy a úzkosti*. Praha: Portál, 1. vyd.

Šebek, M. (1990). *Neklidné děti a jejich výchova*. Praha: SPN, 1. vyd.

Wildová, R. (2010). *Svoboda a hranice, láska a respekt*. Praha: DharmaGaia, 1. vyd., ISBN 978-80-7436-005-3.

Winterhoff, M. (2012). *Proč se z našich dětí stávají tyrani*. Praha: Ikar, 1. vyd.

<http://www.rodina.cz/clanek4504.htm>

<http://www.efektivnirodivcovstvi.cz/>

<http://www.nasedite.cz/webmagazine/kategorie.asp?idk=486>